

Jaspers, Vernunft und Existenz (čtení) 6

Ladislav Hejdánek

◆ bytový seminář, česky, vznik: 23. 2. 1988

◆ private seminar, Czech, origin: 23. 2. 1988

Jaspers, Vernunft und Existenz (čtení) 6 [1988]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (1988-02-23 Jaspers, Vernunft und Existenz (čtení) (09)_s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: ...v nesrovnalosti s tou větou, kdy dochází k tomu obratu a kdy potom dochází také k tomu, že to vědění stoupá a stoupá v tom vědění o tom, že jsou věci, které nelze pochopit. Já jsem totiž o tom uvažoval a mám dojem, že jsme se domnívali, nebo já jsem se domníval – nevím, jak ti ostatní –, že mu jde o to, co se nedá pochopit. A tím pádem je tam nesrovnalost v tom, jak lze pochopit něco, co pochopit nelze. Ale mám dojem, že ta věta je podaná jinak, že se jedná o to, že on stále více a více chápe, že existují nějaké věci vůbec, které nelze pochopit. Ne že konkrétní věc, která je nepochopitelná.

Hejdánek: Nejde o ty věci, co nelze pochopit, jde o to vědomí nebo chápání toho, že existují věci.

Jiný hlas: No, o tom to je. Já jsem to chápal doteď takovým způsobem, protože mám dojem, že se to tady několikrát zdůrazňovalo, že jak lze pochopit něco, co je nepochopitelné. To tady bylo posledně řečeno.

Což je právě v tomto řečeno trochu jinak, že nejde o ty věci, které jsou nepochopitelné, ale o to vědomí.

Hejdánek: Ale mistře, to je jenom otázka důrazu, ale věcně to zůstává. Ve chvíli, kdy... podívejte se, minule jsme o tom mluvili dosti široce a já jsem tam ukazoval na rozdíl, když si jsme vědomí – jestli si pamatujete, použil jsem ten obraz horizontu –, že před námi nikdy není hráz nebo zeď, za kterou nemůžeme. Ta konečnost může být pochopena buď tak, že dorazíme někde na konec a dál už nemůžeme, anebo může být pochopena tak, že kamkoli přijdeme, tak můžeme dál, ale zároveň za námi ten horizont zase vybíhá, takže my to nezvládneme všechno. To je zatracený rozdíl. Když tam mluví, že jsou věci, které nemůžeme pochopit, tak tím kvalifikuje tu naši konečnost takovým způsobem, že je určena zvenčí, a ne zevnitř.

Pokračujte, ono to jede.

Jiný hlas: Jinak jsme se domluvili, že jsme přečetli jenom ten odstavec na české straně sedm, a že pak ten nejpodstatnější na té straně sedm bychom měli teprve probírat. S tím jsme začali a nedodělali to. Čteme, překládáme a diskutujeme o Jaspersově *Von der Existenz*. Každý dostane kousek a ten překládá a teď se k tomu překladu vyjadřujeme. Zatím jsme to dělali tak, že jsme víc zůstávali u překladu než u něčeho jiného, tak jsme se rozhodli to změnit a teď budeme snad víc u věci. Aspoň máme ten úmysl. Takže to jsme přeložili jako sdělitelnost. Vám tam napsal taky... to byla ta moje chyba. Já nejsem docela v obraze, o čem mluvíte.

O tom odstavci, kde dochází ke zpochybnění v každém v sobě se uzavírající rozumovosti jako... a tady snad je ta sdělitelnost na straně 35, v polovině sedmé stránky německého textu. Kde je rozumovost jako *Mittelbarkeit*, kterou jsem omylem četl jako *Mittelbar*. A myslíte, že s tou sdělitelností to dává větší smysl? No, to jsme už taky minule říkali, že asi moc ne. Já myslel, že to chcete vyústit v to... To bych řekl rovnou. Já myslím, že nic lepšího nenajde. Jsme se tady minule o tom docela dlouho hádali. Jestli je něco v rozporu se skutečností. Takže to je ten předposlední odstavec, který končí tím *Mangel an Unbedingtheit* a potom ta nedostatkovost. Budeme dál v té další větě, kde on tam má *Abkehr von Wirklichkeit*.

Hejdánek: Odvrácení.

Jiný hlas: On tam má odvrácení nebo...

Hejdánek: Systém je jejich odvrácením od skutečnosti.

Jiný hlas: To odvrácení je takové nezvyklé v češtině. Možná že to má takovou i politickou nebo...

Hejdánek: Ale tak jako venku svítí slunce. Já jsem tam dal úchylka od skutečnosti.

Jiný hlas: To já si zase věcně myslím, že to je odvrácení, že se neuchyluje, ale odvrací. Uchýlil by se, kdyby u ní nějakým způsobem začal, ale potom šel jinudy.

Jiný hlas: No tak se řekne odvrácení od podstaty. Uchýlení od skutečnosti.

Jiný hlas: Nebo systém je úchylka od skutečnosti a ta úchylka, to je dost špatné.

Hejdánek: Tam je substantivum, tam je *Abkehr*. *Abkehr* je prostě, jako když odchází. Já jsem to přeložil jako úchylka. Odchýlení by se dalo přijmout. Odchýlení je docela přijatelné.

Jiný hlas: Mimochodem jsme už o tom trochu začali hovořit, ale můžeme to brát, že systém je odchýlení od skutečnosti jako takové?

Hejdánek: Kdyby byl systém odchýlení od skutečnosti, tak to je přece dokladem toho, že je špatný a musí se opravit. Kdyby musel být každý systém odchýlení od skutečnosti, tak by nám nepomohlo to opravovat. Ta oprava by znamenala, že se to odchýlí jinak. Jak je možné, že třeba v tak z filosofického hlediska problematickém výzkumu, jako je moderní fyzika, astronomie, astrofyzika, kosmologie a tak dál, že tam nejrůznější roviny skutečnosti od kvantových dějů až po děje týkající se supergalaxií, že se tam zkoumají na základě systematického přístupu, který dovoluje objevit sebeneptrnější odchylky a interpretovat je v novém pokusu o systém. Jak to, že se to už neshroutilo?

Jiný hlas: Já bych řekl to, že to, o čem je tu řeč – o systému v silném slova smyslu, to znamená o systému jaksi unitárním a univerzálním. Ta fyzika naopak – a jsou o tom ty knížky, o kterých jsme se minule bavili, od toho *Bachelarda* výš – ti, kteří reflektovali ty změny ve fyzice zhruba okolo začátku století, tak jako hlavní rys novodobé fyziky vidí to, že na rozdíl od fyziky newtonovské, která chtěla být vědomě systémem, čímsi, co na základě jedné a vnitřně provázané řady souvislostí a principů vyloží všechno, tak na rozdíl od této newtonovské fyziky ta novodobá fyzika vlastně má plno způsobů, jak kdeco popsat a spočítat a vysvětlit experimenty, nicméně naprosto kašle na to, zda ty způsoby jsou koherentní, zda jednu věc nevysvětluje jednou tak a podruhé onak. Tento postup moderní fyziky v reflexi fyzikalistických metod vedl třeba *Feyerabenda* k jeho populární anarchistické teorii poznání. To je právě popis práce moderního fyzika – anarchie.

Hejdánek: Já si myslím, že tohle není současný stav. Ten dojem zmatku a anarchie je spíš z počátku století.

Jiný hlas: Jasně, jsou tam tendence spíš z padesátých let.

Hejdánek: Ani v padesátých letech to podle mého soudu už neplatí. Jistěže jsou i jiné tendence. Možná ještě v těch čtyřicátých a padesátých letech, kdy se Einsteinovi nepodařilo dojít k té jedné formuli, ze které by se odvodilo všechno. Ale to bychom zaměňovali dvě věci: jestli je možná unitární teorie, a jestli je možný systém, který nemusí být nutně založený na nějaké jedné formuli. Když se potom dohodneme na nějakém takovém pluralitním systému, tak to by potom byla otázka, do jaké míry i takovýhle pluralitní systém by bylo něco, s čím by se tito myslitelé a *Jaspers* s nimi vyrovnali. To bychom pak museli začít znova tu naši debatu.

Jiný hlas: Ale co to je pluralitní? To znamená nesystematické?

Hejdánek: Ten systém v tom smyslu, jak se profesori domlouvají, je možno se aproximativně blížit k tomu, o co se snažíme. Stvoříš nějakou metodu. Jde o tu zkušenost, že to tak jde. Vždyť ta věda tak dělá a narazila na něco. Jenom filosofie, která se na to dívá, zjišťuje, že každá věda dělá po svém, že dochází k takové diverzifikaci, že nakonec si odborníci v těch vědách nerozumějí. Ale to je situace v první polovině století. Od doby kybernetiky, což je vlastně konec války a doba těsně poválečná, *Wiener* a další, kteří na to přišli, najednou zjišťují, že jsou možné přístupy, vědecké, velice přesné vědecké přístupy, které jdou přes hranice jednotlivých věd. Jednotlivé vědy nebyly schopny najít společný jazyk a najednou se objevují vědy, které poskytují společný jazyk nejenom sobě, nýbrž těm vědám, přes které takto intervenují.

Jiný hlas: Je otázka, jestli jsou to vědy, které ty vědy pokrývají, nebo systémy, které jsou...

Hejdánek: Dobře, to je jedno. Ale jde o to, že ta situace, kdy každá věda si dělá pro sebe a nestará se o ty druhé, je už v druhé polovině století nejpozději překonávána. V tom pohledu už je překonána. Už se nepovažuje za vědu jediné to, co je izolováno od ostatních – ten systém. Už se považuje za vědu i nesystematický přístup, který se otevírá tomu mimo systém.

Jiný hlas: To zní jako něco úplně jiného. Tyhle úvahy od *Kierkegaarda* a *Nietzscheho* už dorazily k těm vědcům.

Hejdánek: To se těžko dá říct. Já myslím, že je to příliš hezké. *Jaspers* a tihle lidé, kteří to ve třicátých letech tak propagovali, měli na ty tehdy vyrůstající vědce už takový vliv, že ta tendence, možná ne moc silně, ale aspoň trochu, na tom může viset.

Jiný hlas: Ale skutečně je řada knížek, které se tím vůbec nenechaly ovlivnit, a jsou to právě ty, které souvisejí s těmi vědami jako kosmická astrofyzika a kvantová fyzika, které na to úplně kašlou a které se propojují navzájem takovým způsobem, že jeden a týž vědec musí dělat oboje, protože mu ta druhá disciplína dovolí udělat krok dál, když mu to nedovolí ta jeho vlastní. Přitom pořád předpokládají, že v tom světě, v té přírodě, v tom předmětu, kterým se zabývají, systém je, jenomže my ho ještě nemáme docela uchopený. To je ale přesně to, co tady bylo řečeno, že když budeme dostatečně postupovat dál, tak nakonec na to přijdeme. Zatím ty naše modely jsou ještě nedostatečné.

Hejdánek: To jsem právě chtěl říct, že když mluvíme o systému, tak nemyslíme jednotlivé modely. Ty modely vypadají na vyřazení. Ukáže se, že ten model byl v něčem špatný. Může se stát, jako v tom aproximování. Protože kdybys neměl žádný systém, tak nerozumíš ničemu. Teprve tam, kde ty chyby máš před sebou naprosto hmatatelně, popsitelně víš, v čem to nehraje. Kdežto když nemáš žádnou hypotézu na začátku, tak nepřijdeš k ničemu. Takže se vlastně přibližuješ k poznání toho systému, který v přírodě je. Je otázka, jestli se přibližuješ. Ty si otevíráš nové pohledy tím, že to chceš zvládnout určitým systémem, a najednou se ti ukáže, že to tímhle nejde, tak děláš jiný systém. Ale v zásadě stojíš na předpokladu, že věříš, že nějaký systém v přírodě je tě k tomu dovede.

Jiný hlas: Ano, ale to je úplně jiný systém, než o kterém se tady hovoří, který se přibližuje k jinému systému. Že je systém v přírodě a teď se tady buduje systém, který se k tomuto systému má přiblížit. A pokud budeme dostatečně precizní a budeme mít velkou hlavu a všechno vědět, tak nakonec všechny ty záhyby a tyto věci budeme vědět, budeme moci do toho namodelovat a tím pádem tento model pak souhlasí s tím modelem.

Hejdánek: Ano, ale to je normální postup poznání. Já nejdřív mám určitou představu, co to asi může být, pak se ukáže ta cesta neodpovídá, tak musím vylepšovat. Ale to základní je, že ten systematický přístup je smysluplný, že nejde vedle. Že to není jenom, že já si vymyslím systém, ale ve skutečnosti jde o chaos.

Jiný hlas: No a co tedy podle tebe myslí ti, když říkají systém je odchýlení od skutečnosti? To znamená myšlení nebo předpokládání systému není v souladu s kosmem, je pro ně už odchýlení.

Jiný hlas: Naopak Nietzsche přece, aspoň jak se to zná z takové druhé ruky, tak on právě ten systém v tom kosmu předpokládá. On hovoří o tom věčném návratu a tak dále. On je v podstatě darwinista. On právě jenom říká, že ty pokusy lidí vytvořit něco, co by bylo uzavřená soustava, v níž by z jedné principů bylo všechno vyvoditelné, že jsou prostě blábol.

Což s tou tendencí novodobé fyziky oproti té newtonovské fyzice, kde se to tak zdálo, že je všechno vyvoditelné, tak ta tendence té novodobé fyziky, jistěže jsou i takové plány ty rozmanité způsoby ty síly slabé a silné a co já vím se pokusit sjednotit a nějakým makrem to zase zastřešit, nebo kdo ví, co dneska mají, já už na tu školu nechodím, zase nalézt nějaký společný jmenovatel těch jednotlivých částic a co já vím takového. Jistěže i tahle tendence je, ale všechny tyhle tendence jsou viděny i těmi fyziky, zdá se mi, jako opravdu prostě hypotézy, které jsou stále otevřené tomu, co Popper nazývá *falsifikací*, tomu, že se může ukázat, že to tak není. Zatímco systém newtonovský třeba, ten přírodovědecký, ale tady se mluví speciálně o filosofických systémech, je to, co prostě stanoví principy a tvrdí, že všechno z nich vyvodí.

Hejdánek: Já nevím, jestli se to dá držet takhle v té linii a takhle zostra, to už dneska nikdo nebere.

Jiný hlas: No ale v tom 19. století to byla základní způsob toho, co se na těch fakultách vykládalo.

Hejdánek: No tak do půlky 19. století asi tomu tak bylo. Ale jak rozumíte tomu, když Kierkegaard chápe, že jsou dva systémy? Může být systém pro Boha, ale ne pro člověka.

Jiný hlas: Že ten Bůh právě jest, pro něj to systém je, protože on právě opravdu ty pravé příčiny nebo ty pravé počátky zná a má toho ducha nekonečného, který projde to až do těch důsledků. Zatímco pro člověka se o tohle pokusit napodobit je absurdní.

Hejdánek: Vždyť to Bůh tvoří a myslí, tak si zavede systém. A neznamena to také, nemůže to znamenat také to, že ten systém pro toho Boha je nakonec úplně něco jiného než systém, který vytváří člověk?

Jiný hlas: Jistěže, protože on ví, jak to je, a člověk to zkouší. Ten lidský systém je totiž v něčem *kontradikce*, že jo, to je to, co oni tady říkají, že to je něco, co prostě není ani myslitelné. A pak je zde celá

ta věc o tom, že se nejedná o to, že jeden systém se bude přibližovat druhému, ale že jsou to v podstatě dva úplně různé jakoby systémy. Systém, který vytváří člověk, a jakoby systém, který, pokud se o tom bude hovořit, existuje v té přírodě nebo který může být pro Boha.

Hejdánek: Ale to právě moderní věda nepotvrzuje.

Jiný hlas: Ne, to neříkám, že by to moderní věda potvrzovala.

Hejdánek: Je to možné, když to napsal několik málo let před válkou Jaspers, je to možné interpretovat v tomto smyslu? To jest, že se odvolává, že tu formující myšlenku Nietzscheho a Kierkegaardovu vidí v tom, že lidský rozum prostě není vůbec způsobilý k tomu, aby pochopil systém, který je božský.

Jiný hlas: Pro toho Kierkegaarda by se takhle formulace týkala skutečně jenom toho Kierkegaarda. A kromě toho se v tom případě nelze o něj nikterak dovolávat. Protože pokud by tohle byla správná interpretace Kierkegaarda, a já o tom pochybuji, i když se tam ty momenty možná najdou, tak je to typické využívání mezer vědeckého bádání k tomu, aby se tam někde vsunula nějaká religiozita. A na to přece nebude Jaspers navazovat.

Jiný hlas: To možná ale takhle interpretovat je zase krátkozraké. Já nevím, proč to takhle interpretovat.

Hejdánek: No a jak by se to dalo interpretovat?

Jiný hlas: Ono se tady nemluví o vědeckém poznání přece vůbec nikde.

Hejdánek: O lidském.

Jiný hlas: Ano, o lidském poznání se tu mluví a to teda tady oba ty myslitelé nepochybně jsou ti, kteří tu *principiální* konečnost toho lidského poznání opravdu hlásají. A v tomhle jsou teda skutečně asi hodně vzdálení tomu dobovému klimatu a naopak ten Jaspers teda tvrdí, že tomu klimatu té doby Jaspersovy vzdálení tolik nejsou, že právě tohle je to, co z nich v těch 30. letech toho 20. století už je srozumitelnější.

Hejdánek: Jsou to oba neobyčejně racionální myslitelé.

Jiný hlas: Já neříkám, že jsou iracionalisté, já jenom říkám, že jsou to myslitelé té konečnosti toho lidského poznání.

Hejdánek: Ale znamená ta konečnost, v které nepřekročitelná [nesrozumitelné], právě že on překročuje tu konečnost lidského?

Jiný hlas: To já prosím bych si asi netroufl v tuhle chvíli rozhodnout. Myslím si, že ta interpretace, jako kdybychom teda vyšli z toho modelu, který tady byl zmíněn na začátku, tak řekl bych, že to není teda taková konečnost, pro niž by existovaly ty předem pevně stanovitelné meze. Nýbrž teda, že by to byla ta konečnost, která, řekněme ta horizontální podle toho vašeho modelu, budiž, to jako asi ano. Ale přesto teda právě v téhle konečnosti toho poznání je jeden z těch rysů toho sdělení těchto dvou mužů tomu 19. století, na který ten Jaspers si myslím, že se právem chce odvolávat a o kterém si myslím právem může v těch 30. letech už říct, že dneska už to je srozumitelnější.

Hejdánek: No ale přesně to je ono. Heleďte se, jak se to dává dohromady, když se staví proti systému v té podobě filosofie, tedy proti Hegelovi, o kterém říká Jaspers sice s úctou, on ho bral vážně, on ho bral vážněji než kdokoli jiný.

Jiný hlas: o tohle jde, co měl na mysli, když je proti systému, tak myslí sice ten systém, ale co ještě?

Hejdánek: No jistě. To, že když apoštol Pavel varuje před filosofií podle *stoicheiá*, tak to je možné vykládat dvojím způsobem. Buď že varuje před filosofií vůbec, anebo že varuje před docela určitou filosofií, kterou měl na mysli.

No a tady je to taky tak. To není proti systému vůbec, to je prostě odpor proti Hegelovi a pohegelovství.

Jiný hlas: Ne, odpor proti systému v té podobě filosofie, která po staletí měla... Protože pro ně je uzavřenost a systém v podstatě jedno a totéž. A oni nechtějí právě žádnou uzavřenost. Pro ně je právě důležité to vykládání, to neustále... to, co se vyložilo, se stává zase...

Hejdánek: To jsou přece dvě různé věci. Systém a *Abgeschlossenheit* přece není totéž.

Jiný hlas: Jak to?

Hejdánek: No jistěže není. Systém, lidský systém, systematickosti myšlení přece není *Abgeschlossenheit*.

Jiný hlas: Tady se o tom mluví jenom jako o systému.

Hejdánek: No dobrá, ale já říkám, že to jsou dvě různé věci.

Jiný hlas: Dobrý, tak když se prostě teď musíme dohodnout, kterou budeme vybírat. Já jsem měl dojem, že hovoříme o té, o které tady mluví Jaspers, a potom teda skutečně v tom ta... to jsou jedna a táž věc. Jestli potom přejdeme na tu otázku systematickosti nějaké jiné, řekněme lidské, která tam nespadá...

Hejdánek: Ne, to jsou dvě různé věci. Systém a systematickост myšlení jsou dvě různé věci.

Jiný hlas: No nemusí to být dvě různé věci, ale tenhle systém prostě speciálně, který je v tomhle textu, tak ten je skutečně takhle uzavřený.

Hejdánek: Já jsem tu otázku přece formuloval jasně: jestli to můžeme vzít. Já zpochybňuju to, co tam je řečeno. Já nevykládám to, co tam je.

Jiný hlas: Dobrý, tak mně to stačí.

Hejdánek: A teď říkám, že po mém soudu není možné ztotožnit systém ve smyslu lidského přístupu, poněvadž jsme se dohodli, že ani Nietzsche ani Kierkegaard nemají na mysli, že reálně ve světě je chaos. Předpokládají, že tam nějaký systém taky je. Čili když zpochybňují systém, tak je to zpochybňování systematickosti postupu lidského myšlení.

Jiný hlas: Ale ne, ta systematickост postupu lidského myšlení vytváří teprve systém. Ona není... nemusí...

Hejdánek: No tak není to *Abgeschlossenheit*. To ji teprve vytváří, to jsem chtěl.

Jiný hlas: No ale on ho vytvoří a pro něj ten vytvořený systém je uzavřený.

Hejdánek: No tak ale pak mluvíme o systému nějakém. Dohodněme se teda, které slůvko budeme používat. Já myslím, že dokud budeme vykládat ten text, tak můžeme užívat to slovo systém v tomhle smyslu a spojovat ho i s uzavřeností, tak jak jsem se o to snažil já, protože jsem se držel toho, o čem hovoříme. Potom teda ta druhá věc, té můžeme říkat třeba systematickост.

Jiný hlas: Musí to vést nutně k té podobě systému, ta systematickост?

Hejdánek: No právě že ne. V tomhle smyslu dokonce nesmí vést. To právě pan doktor na to poukázal, že v moderní vědě ani nevede.

Jiný hlas: Jsou to dvě různé věci teda.

Hejdánek: Určitě. Systematickост v podstatě dává smysl jedině za předpokladu, že k něčemu dovedeš, že si to já nevymyslím. Čili předpokládá, že systém tady je a že mým úkolem je – ne lidský systém – systém ve věcech je, a že mým cílem je ho poznat. Je to nesnadné, já to dělám pokusy a omyly, takže vystavím jeden systém, ukáže se, že nevyhovuje, vyhodím ho, udělám jiný, ale nemůžu jinak než stavět systémy.

Jiný hlas: No jasně, ale podívejte se, tady zavádíte něco, co on takového nedělal.

Hejdánek: No teď o tom se přeme. Ale to je systematickост, to je systematickост budování systému. A pak je zde ještě něco jiného, a to je třetí věc, a to je systematickост vůbec uvažování, když buduji ten systém jeden.

Jiný hlas: No to už je pak zase další. To máte v systematickosti budování systému, já hovořím o systematickosti budování jednoho systému.

Hejdánek: To nejsou různé systematickosti. Jak to? Přece tam nikde není řečeno o tom, že ti, co drželi to, že existují nějaké systémy a budovali nějaké systémy, tak měli systematickост na to, že budou ten systém potom bourat a budovat nový systém. To tam u nich nikde nebylo. Oni měli jenom jeden systém a ten jim měl vystačit. A oni neuvažovali o tom, že by jejich systém nebyl dobrý, že už si toho byli vědomi a že mají teda systém, na základě kterého se to bude... No to je reflexe, ne systematickост.

Systematickост chce všechno dát nějak do řádu. O to usiluje. A to dává smysl jedině, když předpokládáš, že ten řád tu je nezávisle na tom, jestli já chci, nebo nechci. A to, že s tím řádem počítám a pokouším se celé poznání držet po celé frontě jako systematické poznání, i když neukončené, to opuštěno nebylo. To bylo opuštěno pouze některými skeptiky a naprostými subjektivisty, ale fakticky opuštěno nebylo ani ve vědě, ani v převážné části filosofie.

Čili když se to takhle formuluje, mně se zdá, že to je nepřesné, že tam dochází ke konfuzi dvou věcí. Jedna je ta tendence, sterilní tendence udržovat systém a rozpracovávat ho dál, to dodneška známe, a druhá tendence je ten systém ustavičně nově konfrontovat s fakty, která se velmi těžko vyhledávají, a

potřebujeme k tomu obrovské přístroje, aby se ten faktík zachytil. A vítáme, když je v rozporu se systémem, protože to je inspirace k dalšímu zkoumání. Ale k takovému zkoumání, které bude zase systematické, jenomže bude opravovat, už nebude vázat...

Čili bez stavění systému to nejde. Ovšem nesmíme se tím... ten systém je náš produkt a nesmíme se jím nechat vést místo tou skutečností. A v podstatě tohleto je celá moderní věda, tímhle vedená od samého začátku. To je v Baconovi, to je v Descartovi, to je v celém tom odvratu od aristotelismu, od scholastiky, protože tam ten systém byl důležitější než kolik má moucha skutečně nohou.

Jiný hlas: To byla myšlenka Jaspersova, která se mi zdá rozvinutější než to staré Goethovo, že každá teorie je šedivá.

Hejdánek: No to není pravda. To je právě romantika. Je jedno, jestli je to šedivé, nebo není šedivé. Tady jde o to, že každý systém je dobrodružství. A že ten, kdo se do toho pouští a ten systém staví, tak pokud si zachová zdravý rozum, tak se zaraduje, když mu ten systém něco nabourá. Že kvůli tomu se dělají systémy, aby nám byly nabourávány, nikoli abychom definitivně měli před sebou zakončenou stavbu.

Jiný hlas: To je hezké. Ale ten systém sám v sobě je uzavřen.

Hejdánek: Ale není! Pro koho je uzavřen? Ani pro Hegela ne. U něj nenajdete doklad, že tam jsou nějaké myšlenky, jako by to byla a tak dále, ale vždycky systém neuzavřený leda z hlediska absolutního ducha, nikdy ne z hlediska toho jednotlivce.

Jiný hlas: Ale v tom je snaha právě po tom, aby ten systém byl v sobě uzavřený, ne?

Hejdánek: Snaha jo, bez toho to nejde. Ale ne představa, že je uzavřen. Ten Wolf třeba, to byl uzavřený systém.

Jiný hlas: No jo, řekněme no, a... že byli, to Hegel byl taky, i když tam má tu dialektiku. To je jenom jinej typ systému. Ale oni si nedělali iluze nebo neformulovali to tak, že je to konečný. To ještě tak u Dühringa... takoví ty subalterní myslitelé, ale takoví se najdou všude ve všech dobách.

Jiný hlas: Hegel taky si ne snad, že by si dělal iluzi, on tam, tam je všechno, co tam prostě je, to je jako celek tý *filosofie*.

Hejdánek: To je tam všechno, on se snažil. No, ale to neznamená, že si myslel, že to tam všechno je.

Jiný hlas: Já jsem se domníval, že u takových *filosofů* se domnívají, že je uzavřen.

Hejdánek: No, ne! Podívejte se... to se dá na detailech dokazovat. Když on volí formulaci, která je politicky dvojaká a volí ji, protože se nechce dostat do konfliktu, tak nemůže mít dojem, že uzavřel systém.

Jiný hlas: No prosím, ale přece ten systém, o který tomu Heglovi jde, on sice v těch knihách je jako nějakým způsobem vyjádřen, ale to, že prostě se to do té knihy napíše jednou líp, jednou hůř, že se skutečně najdou prostě ty odchylky a že se třeba i skutečně v nějakých těch jako jednotlivostech nejen v formulaci, ale i třeba věcně jako proměnění, jo, což je fakt, tak to pro Hegla zdá se mi by nebyl jaksi argument, protože ten systém není jeden a týž a uzavřený od začátku do konce, jo?

Hejdánek: To ne... Jeden a týž dobrý, poněvadž to není ten, co tam Hegel dělá, nýbrž ten, ke kterému se blíží. No ale stejnej od začátku do konce, jak by tam mohl být stejnej systém?

Jiný hlas: No protože ten systém je právě ten, který tohle celý prostě obkružuje, to je už jako daný samotnou věcí, že ten systém je prostě jeden.

Hejdánek: No co to je teda? To je ten absolutní duch. To není systém. To, co to obkružuje, to není systém.

Jiný hlas: Systém má být ta uchopená forma.

Hejdánek: Systém je *logos*, kterej platí pro toho ducha, ať už tady ze sebe vydává tu přírodu nebo skrze tu přírodu dospívá k něčemu nebo skrze dějiny dospívá, to je ono.

Jiný hlas: Dobře, jde o to, co do Hegela, ale... a ten systém, to je dynamická záležitost. Jde o to, co oni chtěli říct, oni chtěli říct v podstatě to, že tyhle systémy jsou pro ty, kdo je vytvářejí, uzavřené, že ti, kteří vytvářejí systém...

Hejdánek: To je právě ten dohad, to není pravda. Ukažte mi jedinýho velkého *filosofa*, kterej měl uzavřenej systém.

Jiný hlas: To je jiná věc, ale oni se chtějí postavit proti tomuhle. Jestli je to v těch ostatních...

Hejdánek: Já si myslím, že ne, protože to by bylo primitivní strašně od nich.

Jiný hlas: No a co by to tedy potom znamenalo, v tom Kierkegaardovi?

Hejdánek: No že jde proti Heglovi.

Jiný hlas: No to je, ale tak proč teda hovoří o tom, že systémy jsou v sobě uzavřeny?

Hejdánek: Páč on se plete! Přece to je notoricky známo, že oni nejenom že nejsou přesní, oni nechtějí být přesní. Protože oni na to nevěří. Oni totiž zejména nevědí, jak to udělat přesně.

Jiný hlas: No tak proč to ten Jaspers tak pojímá? Proč se s tím v něm diskutuje?

Hejdánek: No proto o tom diskutujeme. No já myslím, že teda přinejmenším se nám to objevilo jako zajímavé téma, jak to s tím Heglem řekněme vyběhl, aby ty formulace, který jsou opravdu asi na některých místech poněkud extrémní, aby mohl v diskuzi, tak zda by je to uneslo nebo ne, jo. Já si teda furt myslím, že i když třeba možná by je to neuneslo, tak že zas možná i vy byste musel jako trochu ubrat, ale to bychom se na to museli podívat, což je ten Hegel těžkej, takže to já určitě dřív jak na podzim příštího...

Jenom teď jako k tomu, to taky děláte jakože do podzimu, to je taky trochu jako v rozporu s celým vývojem myšlení, který tady hájíte.

Jiný hlas: No ještě k tomu systému. On tam s tím hezky pracuje, pořád hledá, co takový rozdělení *filosofie*... prosologie, ontologie, vrchol etika, tři díly. A teď ještě rozdělení prosologie na logiku a alethologii a na etiku, politiku atd. To je systém.

Hejdánek: To je klasifikace. Klasifikace, to není systém. To jsou ty šuplíky.

Jiný hlas: Dívejte se... v podstatě tady ten odstavec, který je odkazem na něco jiného z Kierkegaarda, jo, na ty knížky, o té myšlenkové stavbě a v té že už vnitřně člověk nebydlí. To jsou vlastně ty...

[nesrozumitelné] stavba, no.

Hejdánek: Kierkegaard to chápe v téhle linii vlastně od Kierkegaarda k Heideggerovi, tam to dospělo na druhou stranu od té stavby k životu. Ten život, to se vymyká vši stavbě.

Jiný hlas: A celá ta kapitola vlastně začíná důležitou věcí, že pravda je *index sui et falsi*, což je citát ze Spinozy. A teďka on tam ty teze, který jsou nesókratovský.

Hejdánek: Totiž že stavět ten systém a nebydlet v něm, takže už je to tak, říká, zcela nesókratovský, se lidé ze všeho nejméně bojí mýlky, zatímco Sókratés se mýlky bál nejvíc. Vidíme to na překvapujícím příkladu, začíná Kierkegaard, čeho se Sókratés bál nejvíce? Mýlky! A ti ostatní lidé se jí bojí nejméně. Vidíme to na překvapujícím příkladu v dnešním světě, tak to tam dál rozvádí. Například některý myslitel staví ohromnou budovu, systém zahrnující všechnen život, celé světové dějiny a tak dále, ale podíváme-li se na jeho osobní život, objevíme ke svému překvapení něco jak hrozného, tak i směšného, že on sám osobně v tomto ohromném a vysokoklenutém paláci vůbec nebydlí, že žije vedle ve stodole nebo v psí boudě, nanejvýš tak v vrátnici. Ale jistě by se urazil, kdybychom si ho s úsměvkem dovolili na tento protimluv upozornit.

Jiný hlas: Proč tohle všechno?

Hejdánek: On se totiž nebojí, jemu když se podaří systém dokončit, tím se mýlky vyhne.

Jiný hlas: To taky osvětluje to, co má on proti systému. Já si nejsem jistej, že to tomu příliš osvětluje. Já si vzpomínám na jiné místo, který napsal mladší... u Bubna nebo tam někde hned, já nevím, když tam musel redigovat ty noviny, myslím, že je to někdy na začátku a možná i ve *Vzdělání*, tam má takový aforismus, že dnešní *filosofie* mu připadají vystižené takovou metaforou... přijdete k...

Jiný hlas: vykládací skříni a vidíte, zde se mandluje prádlo, tak vezmete prádlo, jdete tam a oni vám říkají: „Ale ne, pane, to my prodáváme jen tu cedulku.“

Tedy tohle je to, co vytýká těm *filosofiím*. Oni se nebojí omylu, ale proč se nebojí omylu? Protože jim o to vůbec nejde, oni prodávají jen tu cedulku. Pojdte tady, dají systém, ale jestli je to pravda, nebo ne, to jim je fuk. Ne že se nebojí omylu, jim je fuk, jestli to platí, nebo neplatí, jestli se dá žehlit, nebo nedá žehlit, oni prodávají jen tu cedulku. Tohle namítá a tohle se tam opakuje v *Kierkegaardovi* celou tu dobu. Toto je

to, co namítá, proč nežije. Ono se tím totiž nedá žít a je ani nenapadne, že by tím mohli žít.

Jiný hlas: Protože na tom dosti záleží. Tady jde o tu estetičnost, o to, aby to bylo elegantní.

Jiný hlas: To vypadá spíš z estetického hlediska jako [nesrozumitelné].

Jiný hlas: Jo, já jsem si myslel, že to...

--- (1988-02-23 Jaspers, Vernunft und Existenz (čtení) (09)_s2_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Neberu to vážně? To jo, to jo. Tak hlavní, jako zase to je věc akcentu teda samozřejmě, ale ještě tohleto je jako důležitý, ale to je teda zdá se trošku jinej aspekt, než kterej teda zaujímáte vy, ten aspekt. No jistě, jistě.

Hejdánek: Mně ta formulace tady připadá taková divná, že? A chtěl jsem na to upozornit, protože je to furt ještě úvod *Jasperse*. On si připravuje něco, ale právě když si někdo něco připravuje, tak je potřeba mu koukat na prsty.

Jiný hlas: No, já bych řekl tak, že mně to tak skandální nepřipadá, možná právě proto, že ten pojem té systematickosti, té jaksi otevřenosti, tak že mně vlastně ani tadyhle na mysl nepřišel, když jsem to četl, že by tahle konfuze tady byla nějakým způsobem nebezpečná. Ale možná je to právě proto, že mi není tak blízky.

Hejdánek: Helejte se, podívejte se, stejně já nevím, jestli snad nebude lepší... když on tady říká, že systém je pro ně jaksi krok pryč od skutečnosti, a proto lež a klam.

Jiný hlas: Jo, proto já vlastně mám rád to odvracení radši než to odchýlení, protože to je právě ta cedulka. Oni vlastně v těch systémech dělají ty cedulky místo skutečnosti, opravdu se odvracejí, ne odchylují.

Hejdánek: No, tak po mém soudu tohleto je možným říct jenom na základě omylu. To není pojetelný jako pravdivý. Tam se buď mýlí *Jaspers*, že to neplatí o *Nietzscheovi* a *Kierkegaardovi*, nebo *Jaspers* má pravdu, platí to o *Nietzscheovi* a *Kierkegaardovi*, a pak se teda mýlejí *Nietzsche* a *Kierkegaard*. V každém případě je velice problematický, jestli zrovna na tohle je možno navazovat nebo interpretovat, že ta filosofie navazuje na tohleto, když to je omyl.

Jiný hlas: Jestli můžu, vždyť přece jsme se nějak snad už shodli, co on tady tím systémem rozumí, že tím rozumí tu uzavřenou soustavu, a potom nevidím, v čem by ta omylnost té věci spočívala.

Hejdánek: No protože systém, kterej se odchyluje...

Jiný hlas: Nebo odvrací radši.

Hejdánek: Odvrací, to je jiná věc.

Jiný hlas: No ne, tak to právě *Jaspers* myslel, že se odvrací. Právě to je ta otázka té cedulky.

Hejdánek: Dobře, no tak pak to není námitka proti systémům, nýbrž proti tomu odvracení. Proti tomu, co u nich je spojený.

Jiný hlas: Systém to spojuje uměle, to jsou dvě věci. Možná, že to spojuje *Jaspers*, to by se zase muselo tentokrát jít do toho *Kierkegarda* speciálně, poněvadž tyhle formulace se asi opírají víc...

Hejdánek: Podívejte se, *Jaspers* napsal velkou knížku o *Nietzscheovi*. A tam ukazuje *Nietzscheho* jako neobyčejně systematického myslitele. No tak co to je odvrátit od systému, když sám je systematický? On si sám nerozumí?

Jiný hlas: To je úplně jiný adjektivum, systematický myslitel a systém, to, co se říká tady.

Hejdánek: Oni nechtěli dělat systém. A ten systém, když někdo dělal, tak to napadali, poněvadž hlavně měli na mysli toho *Hegela*. Ale oni nikterak z toho nevyvozovali, že systém jako takový je lež a klam.

Jiný hlas: To je možný. To je možný a to je důležité.

Hejdánek: A tady je řečeno, ano, v této vyhraněné podobě. Líp se tady *Jaspers* vyjádřil o odchýlení, o obojím.

Jiný hlas: To ještě nevíme, to by se zas muselo zjistit.

Hejdánek: Nevíme, ale budem si to pamatovat. A myslím, že tahle poslední formulace je vlastně ještě důležitější, dobře, že jsme to ještě nestopli, protože jsem teď pochopil, proč vlastně v té vaší námitce...

Jiný hlas: To, že se staví proti tomu systému, proč se proti němu staví, když ne kvůli tomu, že je to lež a klam?

Hejdánek: Oni se proti tomu stavějí ne protože to je systém, ale protože to je lež a klam.

Jiný hlas: Proti uzavřenému systému.

Hejdánek: Systém může být pilný. Nemusí být pilný. Není to podstata systému, že to je lež a klam. Teď ztrácím ty dvě roviny, o kterých se tady mluví. Teď jde o to, *Jaspers* říká o nich, že jsou odpůrci systému. A jsou odpůrci systému z jakého důvodu podle *Jasperse*? Že to je lež a klam. A vy se domníváte, že to není tak.

Jiný hlas: Jako systém, ne.

Hejdánek: Že systém vůbec může být systém, který je lež a klam, tím spíš, že ti, co je budují, kašlou na to, jestli je to omyl nebo ne.

Jiný hlas: Takže vy se domníváte, že existují systémy, které nejsou...

Hejdánek: Zejména existují systémy, jejichž autorům na tom neobyčejně záleží, aby vystihli něco ze skutečnosti, a jsou rádi, když dojdou k nějaké *diskrepanci*, poněvadž to je popud k tomu, aby dělali jiný a lepší systém.

Jiný hlas: A vy byste řekl, že ten systém je klamný?

Hejdánek: Neklamný. On je celej dobře a má nějakou vadu, tak se musí vylepšit. Jaký klam?

Jiný hlas: Jak by mohl být systém dobrý, právě když oni ukazují, že princip systému nemůže být vůbec...

Hejdánek: Vůbec neukazují. Oni sami jsou systematictí.

Jiný hlas: No, to je něco jiného, že jsou systematictí. Kde to ukazují? Ne, tak jak to chápu podle toho, jak to tady vykládal, tak jde o to, že oni jsou zásadní odpůrci systému, protože ten systém je v sobě mylný, klamný.

Hejdánek: Oni jsou proti omylu. A jestliže ten omyl je na straně systému, tak jsou proti systému. A když by byl ten omyl na straně nesystému, tak jsou proti nesystému. Tady jde o to, co tady říkáte nakonec, když srovnáváte tu *kathedru* s tím zámekem. Co se mu jako...

Jiný hlas: Že v tom nežijou.

Hejdánek: Že v tom nežijou. On není proti zámku, protože kdyby v něm žil, tak by ten zámek na tom najednou nabył... on v něm nežije, tak ho omyl nezajímá. On jenom kreslí známky a je mu šumafuk, jestli je to správně nebo nesprávně. Jemu jde o to, aby to bylo hezký a tak dále, jako *Salvador Dalí*. Tomu je šumafuk, jestli ta noha může mít kořeny někde.

Jiný hlas: Není to tím, že napadá ten systém, protože je uzavřený systém a chce naopak něco, otevřený systém?

Hejdánek: To je možná už druhá věc, jestli by z tohohle vycházelo, nebo jestli je to pak už důsledek toho, že se staví proti systému a jejich pozice je stále otevřená. No, jestli jim jde o otevřenost, to ne, jde o pravdu. Ten pojem otevřeného systému tam nemůžu zavádět, poněvadž ten je víc než o sto let pozdější. Já se domnívám, že ten člověk může stavět zámky, ale má v nich bydlet.

Jiný hlas: Jistě. Čili nic proti zámkům.

Hejdánek: Ovšem se musí opravovat, udržovat, jinak...

Jiný hlas: Ano, a teď jde o tuhle věc, jestli je vůbec možné, aby ten člověk v tom zámku žil. O *Sokratovi* se říká, že žije v *kartonové věži*. To je zbytečná otázka řečnická, snad jsme se o tom přesvědčili, že lidé nejdřív žili dokonce ani ne v *kartonové věži*, ale v jeskyních, a je vidět, že můžou žít v domě. Proč se tak táže? Protože mám dojem, o tom jsme se tady předtím bavili, že tady je úplný rozdíl, dvě rozdílné věci, a to je to, že ten zámek je konstrukce, kdežto to, že člověk žije, konstrukce není. To vytvářet zámky, hovoří se o tom, že člověk vytváří systémy, kdežto žije ve skutečnosti. Skutečnost a systém je úplně něco jiného. Dům není skutečnost? To je systém? Dům je skutečnost. No tam on se táže, ale ne, tady jde o to jim ukázat na to, že nelze vůbec srovnávat skutečnost a systém, že systém je myšlenková konstrukce a skutečnost je skutečnost. Skutečnost není myšlenková konstrukce. Tak já to chápu.

Jiný hlas: Dobře, to tam ale dáváte do toho, řekněme *fenomenologii*. Tady je, vždyť je systém odchýlení od skutečnosti, když se to tam říká. Je to něco úplně jiného.

Hejdánek: Tak se to říká, to je ta cedulka.

Jiný hlas: To není přece žádné odchýlení. Tak to znamená, že nemáme dělat konstrukce? Protože já to beru, jako že je to takové zavádění, ten systém je zavádění od skutečnosti, že to úplně vede někam jinam. Že je to proto, že ten systém není skutečnost, že nás zavede úplně někam jinam. To znamená, že když teda astrofyzik ci blábolí o *Big Bangu*, tak že nás odvádějí do nějakých chimérických oblastí a nemá to s naším vesmírem co dělat, podle vás.

Jiný hlas: No, podle mě dělá, vycházím tady z tohotohle.

Jiný hlas: No dobře, a může to někdo rozumně tvrdit? Nebo když udělá *Linneův* systém kyttek, tak co nás tady takhle otravuje, my máme rádi kytky. To nemá s kytkami co dělat.

Hejdánek: Jenže systém je systém podle toho, jak se o tom systému zde hovoří, jenom jako o něčem uzavřeném. A to uzavřené to tam...

Jiný hlas: Jak se hovoří? Neříká se právě o uzavřenosti nic.

Jiný hlas: Zase ano, vždyť se tam ten systém chápe celou dobu jako něco uzavřeného.

Hejdánek: *System und Abgeschlossenheit entsprechen einander*. Ano, jistě.

Jiný hlas: Ale to je právě zpochybňováno. Vy se na to odvoláváte, jako že to platí, a já říkám, že to je problematické. Takže to nemůžete v kruhu odvozovat.

Jiný hlas: To je potom úplně jiný systém, než chcete vy, protože vy v tom systému máte otevřenost.

Hejdánek: Vy jste teď řekl ten argument. Systém je konstrukce a nemá tedy se skutečností nic dělat. Tak se ptám, jestli *Linneova* konstrukce nemá s kytkami co dělat.

Jiný hlas: Já si myslím, že také ne. Protože jde o to, jakým způsobem se tady bude brát uvažování. Jestli se bude brát, že každé myšlení má svou předmětnou a nepředmětnou stránku, tak potom je to jasné. Ale pokud ten systém bude vybudovaný jenom na předmětném myšlení, tak je právě uzavřený. V tom je celá věc. A pokud teda to myšlení buduje systém a to myšlení uvažuje při tom budování toho systému právě tu nepředmětnou stránku, tak právě na základě toho potom nelze hovořit o tom, že by ten systém byl uzavřený.

Jiný hlas: Mám dojem, že se tu hovoří o myšlení, které buduje systém, jenž je pouze myšlením předmětným. Protože pak tam jediné takovýmto způsobem je možná ta uzavřenost, kde by ta uzavřenost nebyla možná.

Jiný hlas: Protože kde byste tam chtěl dostat uzavřenost přes tu nepředmětnou stránku, kde by potom ta uzavřenost probíhala, na jaké rovině?

Jiný hlas: Systém čeho? Nepředmětná stránka myšlení by se budovala jako předmětné myšlení a v předmětném myšlení je možná právě nějakým způsobem ta uzavřenost.

Jiný hlas: Jsou s to snad právě díky myšlení samo má... jsoucno samo nemá předmětnou a nepředmětnou stránku. To my právě skrze myšlení máme tyhle stránky. Sám o sobě, jsoucno bez myšlení nemůže být předmětná a nepředmětná stránka.

Jiný hlas: Dobře, ale v myšlení máme tu nepředmětnou stránku.

Jiný hlas: Ne, tak máš předmětné myšlení a nepředmětné myšlení.

Jiný hlas: Takže v podstatě ta uzavřenost může být jenom právě na té předmětné rovině. Na té nepředmětné se přece o uzavřenosti nedá hovořit.

Hejdánek: To ne, o tom se nedá hovořit v tom smyslu, ale...

Jiný hlas: Nedá. Už i u Hegela právě ta nepředmětná je vždy spojená s předmětnou. Tak se dá zprostředkovaně o tom hovořit. O to jde. Proto oni používají pak tu masku a všechny tyhle odkazy. A to je pro ně důležité.

Hejdánek: Dobře, tak formuluj, co my tam z toho formulujeme.

Jiný hlas: Ano, že systém je teda předmětné myšlení a nepředmětné myšlení. Já jsem tady teda doteďka říkal, že se mi jedná o to, že systém, který je zde kritizován, je takový systém, který je vytvořen předmětným myšlením, protože jediné na rovině předmětné se dá hovořit o nějaké uzavřenosti. Na rovině nepředmětné, což je právě to, na co to předmětné může odkazovat, se o žádné uzavřenosti nedá vůbec hovořit.

Jiný hlas: A je to stejně tak ahistorické, protože tam zavádíte... Ted' jsem namítal proti tomu otevřenému systému, že to je o sto let později, tohle ještě o víc později. Ale podívejme se, tady se přece hovoří o odkazování, to v tom textu je. Že se odkazuje k nějakým věcem, že na tom jsou založeny, na té masce. To není něco, co by v tom textu nebylo.

Hejdánek: Helejte, budeme se k tomu vracet. Fakt je, že je tady cosi problematického. Už se nám to trošku do té hlavy vtislo a teď uvidíme, co se s tím dá dělat.

Jiný hlas: To jsem tam vlastně zanesl já. A za co to bylo? Ten zámek z toho... Já vím, ale zatím jsme sledovali... byla tam nějaká myšlenka ještě, co to vytlačilo, nebo jsme jenom šli po překladu?

Jiný hlas: Ne, myslím si, že předtím byla řeč jenom o překladu a vy jste se pak zeptal, jestli to věcně jde udržet. Tak jsem pak zavedl ten svůj pojem k tomu.

Jiný hlas: Můžeme jít tím pádem o kus dál?

Jiný hlas: Ta poslední věta toho odstavce, o které jsme teď hovořili, že ta vůle k tomu systému... a jak teď přeložit tu *Rechtschaffenheit*?

Hejdánek: To je samospravedlnost. Něco takového. Když je někdo přesvědčený o tom, že je v právu. Takhle by se to řeklo. Samospravedlivý, to je blbé.

Jiný hlas: On tam potom hovoří o poctivosti celou dobu. Na to oni dávají důraz. Tak bych to právě v tomhle spojení tady asi užil.

Hejdánek: Mně se ta poctivost líbí.

Jiný hlas: Ale oni tam pak hovoří o poctivosti. Takže by to bylo něco jako *Redlichkeit*. *Redlich* je poctivý. *Rechtschaffenheit* a *Redlichkeit* jsou synonyma.

Hejdánek: Synonyma jsou. Takže s tím se dá... Vy byste tam dal tu poctivost? To je ono, když jsou to dvě různá slova.

Jiný hlas: Vlastně tady se říká *mangels*, tak to je jasnost. Takže vlastně *Rechtschaffenheit* je pozitivně chápáno. Já myslím, že to je hezké s tou poctivostí. Klidně bych to... máte synonymické slovo. A mimochodem, *Wille zum System* tady znamená, že to nemůže být hotový systém.

Jiný hlas: To není jako systém, který by byl hotový, ale je to vůle vůbec k systému, tvořit systémy. To tíhnutí k systému. Být tím, kdo vytváří systémy. A ještě slovně, jestli ten *Widersinn* za to *Verkehrte*, jak je tam ten odkaz čtyři, jestli...

Hejdánek: Zvrácené.

Jiný hlas: Zvrácené, to se v tomto případě myslím dá i lepší význam. Ono to jistý smysl má, co dělají ty systematické, jenomže... To je už na osmé stránce zřejmé.

Hejdánek: Cože? Co?

Jiný hlas: Že být ve stavu, kdy spadly, je nesmyslné.

Jiný hlas: Takhle, je to jistým způsobem, tam, kde se stýká smysl slova nesmyslné a zvrácené, tak v tom smyslu to je nesmyslné. S tím úplně souhlasím. Nesmyslné má asi i přednostně spíš význam jako takový ten logický nesmysl, i když tam není [nesrozumitelné] nebo ne, ale fakt se mi zdá, že v té češtině má nesmyslný silné významy, které se s tím zvráceným nekryjí.

Hejdánek: Ano, protože nesmyslné je, že to nedává smysl. Kdežto zvrácenost dává smysl, ale obráceně.

Jiný hlas: Takže vlastně myslím, že by to pak neškodilo ničemu.

Hejdánek: To je pěkné slovo, zvrácený.

Jiný hlas: Zvrácený.

Hejdánek: Nebo zvrhlý.

Jiný hlas: Ale v té němčině to taky je. *Widersinn*, *Verkehrte*, to je prostě...

Hejdánek: Takže to by mohl být ten odstavec celý, myslíte? Tam jsme přeskočili sice dlouhou jednu větu, ale nic není asi na to...

Jiný hlas: Tam byl ten zámek a teď ta otázka, co jsou vědy a položenou vědou. Ještě jsou tady některé věci, které jsou zajímavé. Ted' jsme mluvili o tom, že u Hegela to tak není, a tady je několik slov o Heglově...

Jiný hlas: zhrouceném pokusu dostat rozum do vývoje, no prostě do pohybu, tedy ve smyslu vývoje. Musím říct, já jsem alergické na ty *gescheiterte* nebo *scheiternde Versuche*, protože tohle strašně opěvuje nebo prostě se naučil Patočka u Hegela a rád toho používá. Mně se zdá, že je to takový nevěcný, protože neznám jedinou filosofii, která by se nezhroutila. Že to patří k podstatě filosofie, že se zhroutí. A jestliže chápeme systematicčnost filosofie, jak jsme před chvílí říkali, tak se přímo těší, až se ten systém zhroutí, protože tam právě najde ten ukazatel, kam jít dál. No tak vytýkat něčemu, že se to zhroutilo, je podle mě naprostý *nonsense*, ve filosofii speciálně. To je vlastně vítězství. A jestliže se řekne, že se nějaký Hegelův pokus zhroutil, tak je to pochvala pro Hegela.

Jiný hlas: No není právě. Kdyby to Hegel věděl, že se mu to zhroutilo, a dělal ten systém kvůli tomu, tak je to něco jiného. Ale ono se to zhroutilo a on nechtěl, aby se to zhroutilo.

Jiný hlas: Ne, to je další věc ještě teda. On chtěl ten pokus udělat, aby se to dostalo do pohybu. Tedy jestli se mu to zhroutilo, tak to teda v tom pohybu je, nějak se mu to povedlo.

Jiný hlas: Ale já mám námitku vůči tomu překladu.

Jiný hlas: Hele, Honzo, tam máš „přivést rozum k vývoji gotické titánství“. A tam by mělo být snad jako tak, že ta konstrukce – já tam mám teda „začlenit rozum do vývoje, začlenit rozum do gotického titánství“.

Jiný hlas: To je lepší, „přivést rozum k vývoji gotické titánství“ je lepší.

Jiný hlas: To mně nedává smysl.

Jiný hlas: V čem vidí Hegel... přivést rozum k vývoji? No tak v tom vidí gotické titánství.

Jiný hlas: Počkej.

Jiný hlas: Vidí v Hegelově nezdařeném pokusu, ano, gotické titánství. Jo, jo, ano. No jo, mně tam chyběly ty čárky.

Jiný hlas: No, čárky by tam mohly bejt, nemusejí, ale tady budou výhodné. „Hegelově nezdařeném pokusu, čárka, přivést rozum k vývoji, čárka, gotické titánství.“ Jo, teď mi to je jasné, ano, proto to byla ta námitka. Ještě tam ta jedna čárka. Ale já bych ji tam taky nedával. Ono popravdě, když to čteš bez těch čárek, tak je to nesrozumitelný.

Jiný hlas: No, to bylo nesrozumitelné.

Jiný hlas: To je vložená věta, ta „přivést“.

Jiný hlas: Určitě, dříve by se ty čárky tam psaly. Ono se od toho ustupuje, ale já myslím, že když to pomůže smyslu, tak se tam může doplnit.

Jiný hlas: Ale ne. Já popravdě si myslím, že ani v tomto případě tam ta čárka nepatří, ale to je prostě docela těžká otázka. To byste se vlastně museli dohadovat. Ale fakt, řekl bych, že to není vložená věta, hoši, upřímně. To není věta, to je „přivést rozum k vývoji“. To ty si tam děláš pauzu k výdechu ve své hlavě.

Jiný hlas: Já myslím, že to věta vložená je, i když zkráceně. Ona by se dala nahradit větou skutečně vloženou, že je to nezdařený pokus, jak přivést nebo abychom přivedli. Pokus, abychom... a tak dále.

Jiný hlas: No jistě, ale ta funkce zůstává naprosto stejná a jistě, že to jde kteroukoliv větnou součástí vlastně asi vyjádřit. Jde o to, že vidí v Hegelově nezdařeném pokusu gotické titánství. A to „přivést rozum k vývoji“, to je doplněk k tomu pokusu.

Jiný hlas: No, přívlastek vlastně.

Jiný hlas: Jasné. Ne, v pořádku, ale to je jedno. Ano, čili jdeme dál.

Jiný hlas: Moment, já jsem tady u toho *Auslegung*, k výkladu. To se mi nezdá, že by to bylo takový nejlepší jméno pro to.

Jiný hlas: Říkáš, že se vám to nebude zdát, a divíš se.

Jiný hlas: Právě v češtině je to takové strašně konfušní, tenhle obsah toho slova, protože tam, kde bychom chtěli být přesní, bychom dali interpretaci. No ale holt tam je taky *Auslegung* a s tím se... a kromě toho není to tak důležitý tady, aby se nedalo očekávat, že tu interpretaci chápou...

Jiný hlas: No ne, když řekneš vykládání, tak to je okecávání, že jo.

Jiný hlas: Ono vykládání ne. Oni to nechápou vysloveně jako vykládání, no prostě... Je tam mnoho významů toho, ale já myslím, že to je takhle dobře přeložený.

Jiný hlas: No a zase, myslíte, že se to dá udržet? To, že oni chápou svou filosofii jenom jako vykládání?

Jiný hlas: Ale ve smyslu výkladu.

Jiný hlas: No právě. Je to výklad? Tedy já teď nevím u Nietzscheho, jak by se to dalo doložit, ale rozhodně Kierkegaard sám sebe nechápe jako vykladatele.

Jiný hlas: Opravdu?

Jiný hlas: On dokonce, já mám dojem, že bychom našli i místa, kde to přímo odmítá. Jde o to, co se rozumí výkladem, že? Ale on sám sebe chápe jako svědka, a nikoliv jako vykladatele. On neinterpretuje, nýbrž... dokonce svědka velmi podezřelého. On mluví o tom, že je špion v božích službách. A špion nic nevykládá, to není na něm, to dělá centrála.

Jiný hlas: Ta poslední věta toho odstavce v podstatě říká, že oni si toho byli vědomi. A ten začátek mohl nasvědčovat tomu, že to z nich vytáhl, že to v nich našel. Že pro ně vědění je výklad.

Jiný hlas: No to právě v té poslední větě...

Jiný hlas: No, říkám, ta poslední věta jediná dovoluje tady ten výklad, chce říct jako, že i oni si toho byli vědomi. *Auslegung* jako kecání v něm taky nebere konce někdy. A ta reflexe, která nenachází konce. Může být reflexe a další a další. Takže je možné to chápat jako tu reflexi, jako *Auslegung* jako reflexi.

Jiný hlas: No, ale to by bylo moc, to už by to zužovalo. Ta reflexe právě nemá to, že by se vztahovala k něčemu a vykládala.

Jiný hlas: Vybuduje to, jasně.

Jiný hlas: Ona se může vztahovat, ale reflexe je daná jenom tím, že se k něčemu vztahuje. Ale poslyšte, k reflexi nepatří nutně výklad.

Jiný hlas: No říkám, k reflexi nepatří, že by musela něco vykládat. Výklad je jiná záležitost, ale reflexe v podstatě jenom upozorňuje na to, co tu je. Čili to je vlastně ta špionáž jakási. Autošpionáž, když to začíná u sebe. A proto si myslím, že výklad toho slova výklad je v reflexi.

Hejdánek: No pak to bude sedět na oba, na oba ty případy, o kterých tu mluvíte. Ale musíme chápat, že ten výklad...

Jiný hlas: ...že to je spíš ve smyslu vitríny. Že to prostě dává do výkladu, všechno dává do výkladu. To nevím, jestli to měl Jaspers na mysli, ale dalo by se to koneckonců. Spíš než *Auslegung* by to byla teda *Auslage*.

Hejdánek: Jo, my máme moment, máme Jasperse, toho nemusíte připomínat, když tady není.

Jiný hlas: Výklad jakožto... no, ten právě u Jasperse, protože on tam hovoří o tom, že ten výklad neustále, že se ten výklad stává zase předmětem výkladu jiného výkladu. Takže ta reflexe by právě nemusela vykládat ten předešlý jakožto výklad. Ten se jenom stává reflexe reflexe. A to není... rozumíš, ten mustr je stejný, že se výklad stává k výkladu, stejně jako se reflexe stává k reflexi. A jako už tady bylo řečeno jednou, že ta reflexe nemusí vykládat.

Tam může jenom na tom výkladu, který byl proveden, už jenom na něco poukázat, nějak se k němu vztáhnout, někomu ho zařadit. Kdežto ten výklad výkladu je opravdu výkladem toho výkladu. To je právě to, co Jaspers říká, že je z toho výkladu tak rozpačitý. Ale ne, on chce říct, že on to dál opravdu chápe jako výklad a ne jako reflexi u Jasperse.

Protože říká, že to, co je podrobno tomu výkladu, tak se stává novou skutečností, která se stává zase předmětem výkladu. Kdežto u té reflexe já nevytvořím, nemusí vytvořit něco, co by se muselo stát znovu předmětem nějakého výkladu, který by se týkal téže věci. Ta reflexe právě může poukazovat k tomu výkladu úplně k něčemu jinému, jenom k někomu, kdo ten výklad provedl nebo tak. Kdežto ten výklad výkladu, to se vždycky týká té jedné věci, o které ten výklad je.

Teď jde o to, jestli je to ve filosofickém slovníku *Auslegung*. To je asi špatně. To není zřejmě chápáno ve smyslu interpretace *Auslegung*. Ale je to takhle i druhá věc ještě, která tady vystupuje, a to: ten výklad výkladu může zůstat jen na té rovině, že se stává výkladem jenom toho předešlého výkladu. To znamená,

že ten výklad druhý se stává jenom pouhou reflexí.

Hejdánek: No, to není reflexe. Podívejte se, co to je výklad výkladu? Vezmete housku a dáte do výkladu. Teď celý ten výklad i s tou houskou dáte do nějakého dalšího výkladu, to nedává smysl.

Jiný hlas: To jo, kdyby tam byla nějaká firma na aranžování výloh a ukázala by, jak dělá výlohy v maličkých takových modelech.

Hejdánek: Podívejte se, já právě udělám výklad o něčem a ten další se může týkat toho výkladu, ale takovým způsobem: kdo ho provedl, kde to bylo provedeno a tak dále. Ale právě ten původní výklad byl zaměřen k té housce, dejme tomu. Kdežto v tom dalším výkladě já se vztahuju k tomu výkladu, ale ne už k té housce jakoby. Já se jenom vztahuju k tomu výkladu, a to už reflexe nemůže takhle udělat. Ta se vždycky musí vztahovat k té housce.

Jiný hlas: Jak se to teda má chápat podle nich, tento výklad? Má se chápat jako výklad výkladu, anebo výklad výkladu o housce?

Hejdánek: Tady jde o to, kdyby to byla reflexe, tak to bez té housky nejde.

Jiný hlas: Jak to? No protože pochopitelně já se vztahuju, no právě když je to reflexe, tak ta houska tam nakonec nemá, nemusí mít žádný význam, protože já se k té reflexi vztahuju jen k té akci. To znamená jen k tomu výkladu.

Hejdánek: Omyl, omyl, to není pravda. To není pravda. Hleďte si... Klasický příklad v literatuře, to jsme taky už tu dělali, v literatuře velmi starý, popsaná reflexe dokonce trojího...

Jiný hlas: Ano, *Obranou*, jasně. Ale k tomu mám výhrady, k tomuhle, to už a to až někdy jindy.

Hejdánek: S čím? S *Obranou*?

Jiný hlas: S *Obranou*. Přesně to, co mně připadalo na *Obraně*, já to myslím na literatuře, na té druhé řeči Sókratově, na *Obraně Sókratově*.

Hejdánek: No ano, to byste uváděli oba dva příklady.

Jiný hlas: No jistě. No tak to jsem myslel.

Hejdánek: No tak tam máte naprosto jasné, že nejdřív se vztahujete ke koním. Pak se vztahujete k sobě jakožto vztahujícímu se ke koním a považujete se za odborníka. Ale nad těmi koňmi, ty koně tam nemůžou zmizet. Vy jste odborník přes koně, ne přes cokoliv odborník. To není žádná reflexe. Reflexe je, když jste odborník přes koně a ta další reflexe je, že řekne: „Ale jakýpak odborník? Se zeptáme na několik otázek a to nejzákladnější o koních neví.“ A pořád tam ty koně máte, těch se nezbavíte v reflexi.

Jiný hlas: Ano, a co je to teda podle vás, když já podám nějaký výklad a já se teď...

Hejdánek: Co to je výklad? Interpretace?

Jiný hlas: No dejme tomu, něco vyložím.

Hejdánek: Vyložím zase, co to je? Jako housku do krámu?

Jiný hlas: Ne, vyložím nějaký problém třeba.

Hejdánek: Čili interpretujete.

Jiný hlas: No nemusí být interpretovat. Interpretovat je už zase něco moc jiného. Co to je výklad bez interpretace? Vyložím nějaký problém, to znamená, že pohovořím a pokusím se vysvětlit nějaký problém.

Hejdánek: No to je interpretace. No promiňte teda.

Jiný hlas: No, interpretace mě zavádí k tomu, že já mohu interpretovat někoho.

Hejdánek: Ne někoho, něco! Interpretace problému samozřejmě.

Jiný hlas: Interpretace problému. No pak problém je něco, co se musí interpretovat. Jinak to nikdo neví, co to je. Dokonce to je jediný způsob, jak se dostanete k problému, přes interpretaci. Vyložit problém je potom interpretace?

Hejdánek: Vyložit problém je potom interpretace, jo?

Jiný hlas: Že to není teda interpretace někoho jiného. Vyložit problém.

Hejdánek: No dobrá, ale problém... Prostě je nějaký problém a já ho chci vyložit. Něco dám k přezkoumání někam, a když o tom napíšu zprávu svému šéfovi a v té zprávě píše o tom, co naměřil, tak už tam musí být výklad. No, tam musí být interpretace.

Jiný hlas: Ano, tam musí být interpretace, jak je řečeno. Interpretuji to, co jsem naměřil. To je nakonec jenom... No tam už tam musí být přítom, co vlastně jsem udělal. Tam nestačí popsat. Popsat už ta laborantka běžela ve dvanáct...

Hejdánek: No ne, tak já jsem chápal výklad. Interpretace pro mě byla, když interpretuju někoho jiného, že jo.

Jiný hlas: Cizí text.

Hejdánek: Cizí text. Jo, tak já jsem to takhle interpretoval, když tak mluvil o té laborantce.

Jiný hlas: Jakto, u té výměny vnitřních hodnot? No ale já mohu interpretovat někoho, něčí názor na ten daný problém, a pak mohu vykládat jako ten svůj problém po svém, aniž bych někoho musel interpretovat. Vykládat, to se teď trochu odliší. Ale teď jo, abychom se vrátili k tomu, co bylo. Teď jde o to: podám nějakou interpretaci nějakého problému a já se vztáhnou k tomu problému takovým způsobem, že se musím, že se vztáhnou k tomu, kdo ten problém interpretoval. A je to reflexe, nebo takto, když se vztáhnou teď k té interpretaci toho problému, tak by mělo být to, že se k tomu mohu vztáhnout buď takovým způsobem, že to vyložím, tu interpretaci toho problému, a nebo pouze reflektuji.

Hejdánek: Reflektovat můžete jenom to, co je vaše. Reflektovat můžete své pochopení něčeho, a ne někoho cizího.

Jiný hlas: No ne, samozřejmě, já jsem uvažoval, že tu interpretaci podává ten člověk. Jo, takže tady to znamená to, že u toho výkladu já mohu vykládat něco, co já jsem neprovedl, kdežto u té reflexe to možné není.

Hejdánek: Pokud je výklad něco jiného než reflexe, furt není jasný, co vy myslíte reflexí. Co vy myslíte výkladem? Podívejte, toto slovo se používá metaforicky v němčině i v češtině. Původně *auslegen* znamená vzít odněkud, kde to není vidět, a dát to na oči, aby to bylo vidět. Tak to se tím nemyslí, pominem spíš jen metaforicky.

Jiný hlas: Já se domnívám, že tady ten výklad znamená toto: dát to do té výlohy. Tak jako tam dám tu housku do té výlohy, tak potom já musím celou tuhle výlohu s houskou dát do nové výlohy. To je výklad výkladu.

Hejdánek: Takže vy máte za to, že když se tady řekne *Auslegung* nebo *auslegen*, že to není ve smyslu interpretace, nýbrž je to jenom, že se na něco ukáže, co je vidět?

Jiný hlas: No ne, podívejte se, já když tu housku dám, udělám něco pro to, aby to bylo vidět, tak já ji musím dát do patřičné výlohy. Já ji nemůžu dát do jakékoli výlohy.

Hejdánek: Mně se zdá, že vyložíte housku a dáte ji do jakékoli výlohy.

Jiný hlas: Ano, tak ji vyložím, ale tady se míní, že ten výklad je proveden takovým způsobem, že já tu housku vkládám jenom do určité výlohy, ne do libovolné. Samozřejmě, že obecně výklad je vložení do jakékoli výlohy, ale konkrétní výklad je vždycky uložení té housky do konkrétní výlohy.

Hejdánek: Nemůžete do obecné výlohy něco vložit?

Jiný hlas: Takže to je jistým způsobem interpretace, ten výklad, to vložení do výlohy. To je právě v té fenomenální *konkrete*, jak o tom vždycky hovoří Heidegger v předmluvě, že výklad nenachází konce. O tom výkladu se tam hovoří ještě v dalším odstavci, ano, ještě v dalším odstavci.

Jenomže nevíme, co to je *Auslegung*. To je důležitý, negativní výsledky jsou někdy důležité. Hele, na té straně osm jsem si k tomu napsal, to se nedalo přeložit, ale výklad nekončí. *Wiederkauf*, to je o té fenomenální *konkrete*, to je hezcí.

Hejdánek: Hled'te se, nezdá se vám, že hned tahleta věta ukazuje na něco, v jakém smyslu byste řekl, že dát housku do určitého konkrétního výkladu, že nemá konce?

Jiný hlas: No já ji mohu dávat do dalších a dalších výkladů, do dalších a dalších.

Hejdánek: To ne. To je něco jiného, co držíte.

Jiný hlas: Tady vysvětluje, že ten výklad se zase představuje dalšímu výkladu a že ten výklad prostě je nekonečný. Tohleto byl ten důvod, proč se říká, já chápou své vlastní myšlení jako výklad. Z tohoto důvodu jsou tady ty citace.

Hejdánek: Jo, jenže reflexi v jakým smyslu? Zase nevíme. To když řekneš, že to chápeš jako reflexi, v jaké pojetí reflexe? On už řekl slovo reflexe, já nevím, co to objasní.

Jiný hlas: On přece taky mluví o reflexi, proč tady mluví o *Auslegung*?

Hejdánek: To není pravda. Po mém soudu jsem se u Kierkegaarda nikde s tím *Auslegung* nestkal.

Jiný hlas: V německém překladu, on tady říká *Auslegung*, to taky není dánsky. Právě u toho Kierkegaarda skutečně na nějaký dostupný se nemůže odvolat, co se toho Nietzscheho týče, taky bych se skoro divil, že by to tam bylo nějaké centrální slovo, i když nevím.

Není důležité to, že tady nikde necituje z nich, že by se tam vyskytovalo slovo *Auslegung*? Chápe své vlastní myšlení jako vykládání. Jsoucní je pro Nietzscheho upřednostnění nekonečných výkladů. Tak to tam asi je. Asi jo, asi ten termín Nietzsche měl.

A kromě toho tam je *immer noch einem neuen Verstehen zugänglich*. Takže tam to není jenom výklad jako houska, ale je u toho *Verstehen*. A to *Verstehen* interpretovat jako chápání nebo porozumění?

Hejdánek: Porozumění. *Verstand* je rozum, *Verstehen* porozumění.

Jiný hlas: Tak porozumění jsem si tam napsal chápání. To je ono. Když jsme u toho jazyka, já teda si neuvědomuju úplně dobře tomu českému: jak je to vyloženo, stává se onou skutečností, jestli tam to 'jak' je časové.

Hejdánek: Tam má být 'jakmile se to vykládá'. Tam není, že je to vyloženo. Tam je 'vždyť snad', já tady mám poznámku.

Jiný hlas: To je možný, ale stejně jako 'jak se to vykládá', tak jestli to je časově, nebo jestli to je obsahově to 'jak'. Jelikož je tam potom *wie es ausgelegt wird*, jak se to vykládá, tak já bych řekl, že 'jakmile' by se tam dalo, že je to časové teda. A to potom ale to české 'jak' teda ponechává dost v nejasnosti.

Hejdánek: Ne, tak tam dá pěkně: jakmile se to vykládá, stává se to onou skutečností.

Jiný hlas: No, to víš, těžká otázka. Musíš zachovat tu *hyperbolost* toho. Jestli to v tom německém to časové připouští třeba o něco snadněji než v tom českém. Tam lze říct 'tudíž', taky ne? Kdyby to bylo ryze časové, tak by tam bylo *als bald*.

Hejdánek: No jo, já vím, že by to šlo napsat jinak. Ale v tom českém 'jak je to vyloženo', tak to je takové hodně hovorové, to se skutečně do nějaké takovéhle psané teoretické prózy skoro nehodí užít to 'jak' v tom časovém. To se řekne prostě 'jak to budeš mít hotovo' nebo tak. Ale vy tady myslíte tu časovost tedy?

Jiný hlas: No tak já jsem se na to ptal. Mně se zdá, že to dává smysl. Významově to líp dává smysl v tom časovém.

Hejdánek: Kdyby to bylo jako kvalitativní, to „jak je to“, tak by to taky nemělo dost dobře smysl. Pak se objevila nová skutečnost, která byla doteď ještě skrytá. Ale právě že tady není řeč, tady přece se neříká to, že jakmile to nějakým způsobem vyložíš, tak hned se to musí stát tím. To právě že vůbec nemusí.

Někdo to může úplně nechat a nemusí se k tomu vůbec vztahovat. Ale že to je potřeba chápat časově, v jakémkoliv čase? Proč by tam ten čas měl mít takovou tu důležitost?

Jiný hlas: Tady nejde vůbec o to, nejde o časovost. Tady jde o to, že když se to teda vyloží...

Hejdánek: ...nebo časová ta následnost.

--- (1988-02-23 Jaspers, *Vernunft und Existenz* (čtení) (10)_s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: Tady je připomínka. Nevím, co k tomu řeknete. Jistě pokus o výklad určitého „ví“. To vás čeká.

Hejdánek: Připustíme, že by tam místo toho bylo *Indem*. Co by to znamenalo? Že tím, jak je to vyloženo, stává se to novou skutečností. To by mohlo vést k domněnce, že stačí, aby to nějak bylo vyloženo, a už se to stává novou skutečností. Ale on chtěl tady zdůraznit, že to stává tou novou skutečností tak, jak to bylo vyloženo.

Jiný hlas: To je to druhý možný čtení. No prosím, to je ta druhá alternativa, kterou jsem si taky zkoušel promýšlet. Jen ještě tomu nerozumím. Vždycky se to vykládá nějakým způsobem.

Hejdánek: Vždycky. Jenomže ta nová skutečnost se ukáže tak, jak byla vyložena. Tedy ne *jak jest*, nýbrž *jak* byla vyložena.

Jiný hlas: To ano, proč ne? Ale dá se z toho vyvodit ta věta, která zatím následuje? Mně se zdá, že v obou těchto čteních, jak o tom říkáte teď vy, tak v tom, který navrhoval Honza, ta po středníku mně k tomu neštymuje.

Hejdánek: Čili je to ta [nesrozumitelné] té časovosti.

Jiný hlas: Nechápu, jak by to z toho mělo plynout nebo jak je to tady spojené.

Hejdánek: To znamená, že jak to vyložíme, tak se nám to jeví jako skutečnost. Takže ta skutečnost sama, jaká jest, a ta je *Zeitlichkeit*, ta se nám nikdy nestane srozumitelnou, protože my nejsme schopni...

Jiný hlas: Vždycky budeme mít jenom ty výklady, a nikoli ji samu.

Hejdánek: Ale ty výklady, které jsou bez té časovosti. My nejsme schopni vyložit časovost. To je tam mezi řádky řečeno. Čili systém on chápe jako systém nečasový.

Jiný hlas: Statický.

Hejdánek: A to je další doklad, že na Hegela neplete.

Jiný hlas: To je hezké, tohle dává smysl dokonale.

Hejdánek: Tady on tvrdí, že *verständlich*, aby se něco stalo *verständlich*, tak to musím zbavit časovosti.

Takže ta časovost sama mně nikdy *verständlich* nebude. Takže zůstává v rámci předmětného myšlení.

No a absolutní vědomí je tady chápáno jako to, co chápe i tu *Zeitlichkeit*.

Jiný hlas: To je ještě trochu jinak. Právě že tady je dán důraz na tu nemožnost proniknout tím svým vědomím absolutně. Tady jde o to, že když budu sestupovat, tak se mi to nikdy nepodaří.

Hejdánek: Protože čím jak sestupuji, tak se zároveň mé vědomí rozvíjí dál. A já sestupuji tím, že se vracím k tomu, co bylo. Systém s tím tady nemá co dělat. Tady to má co dělat s tím, že nemohu proniknout své vědomí plně. Já bych tady jenom dodal, že ani část svého vědomí nemohu proniknout plně.

Jiný hlas: To by bylo pak proti Husserlovi. Část svého vědomí, co to je?

Hejdánek: To jsou ty absolutní...

Jiný hlas: Ale to je, o čem jsme už mluvili, to v Husserlovi opravdu, alespoň v těch *Idejích*...

Hejdánek: Ano, ale to se tím myslí, že nemohu proniknout své vědomí, protože ho nemohu jinak... to je vlastně jenom aplikace. Hegel by to zesměšnil, tak jako zesměšnil to úsilí poznat objektivně, to jest nesubjektivně, realitu. Říká: „No tak když to poznání zbavíme vší subjektivity, tak to přestane být poznání.“ A tady je to taky tak. Jak můžu proniknout do všech konců a v úplnosti své vědomí, když to nemůžu udělat jinak než svým vědomím? Když pronikám nějaké vědomí, tak sice své vědomí, ale to už nepronikám nutně, to můžu teprve dalším krokem proniknout.

Jiný hlas: Tohle není dobrý argument. Vědomí sebe sama se nemůže předběhnout. Předmětná projekce může.

Hejdánek: V projekci ano, ale reálně ne.

Jiný hlas: Já si myslím taky, že to tak je. Teď to nebudu schopný říct dobře, ale schválně si to rozmyslím.

Myslím si, že se dá ukázat, že podle takové pozice by některé věci nešly, které fakticky v těch vědách jdou. Musel bych si na to vzpomenout. Mám dojem, že třeba něco takového ukazuje *Hofstadter*. Když jsou dvě zrcadla proti sobě a člověk si tam stoupne, tak je schopný nejenom sledovat, jak se ty paprsky odrážejí do jednoho a do druhého, ale je schopný v určitou chvíli pojmout nikoliv tu kterou z těch úrovní postupného odrážení, ale všechny najednou. Porozumět tomu jevu jakožto vzájemnému odrážení dvou zrcadel v tom, co ono skutečně je.

Tohle je fenomén, který je možný až pro určitým způsobem rozvinuté vědomí. Pro mě to byl fascinující zážitek v dětství, když jsem si něčeho takového poprvé všiml. Podobně ty obrázky, jako je na láhvi *Praděda*, jak je tam viněta, na které je zase ta viněta a na ní je zase ta viněta. Kde je několik úrovní, které jakoby pokračovaly do nekonečna, ale člověk může ne být jenom vždycky na té které úrovni, ale vztáhnout se k celku vzájemného vztahu těch úrovní.

Hejdánek: Mluvíte dost nehusserlovsky. Protože Husserl byl přesvědčen, že takovým nahlédnutím celku by mu mohlo něco utéct. A tak například některé své analýzy dělal stokrát. Vždycky na nových

předmětech, jestli se mu tam neukáže nějaká odchylka. Čili spolehnout se na to nelze. A proč? Zejména proto, poněvadž jak se zrcadlem, tak s tou vinětou, jde o naprosto statické záležitosti. Sice byste se mohl hýbat, ale je to v zásadě statická věc. To vědomí je pořád nové dění, kde se nepodobá samo sobě.

Jiný hlas: Já jsem se jenom pokusil dát náznak toho, jak by se ten protipříklad mohl konstituovat. Jsou určité příznáme, že jsou prostě určité takové výkony vědomí, které nějakým způsobem právě teda se tím mechanismem, který tvrdí, že to vědomí jaksi... No, takhle, není to přímo protipříklad na to, co jste vy říkal, samozřejmě že není. Je to jenom teda náznak, jak by se ta úvaha možná dala vést, a dneska asi nebudu schopen to říct určitěji.

Hejdánek: Bude dobré, když si to budete pamatovat, bylo to velice zajímavé, protože to bylo také předmětem, trochu v takové primitivnější podobě, předmětem diskuse s Jaspersem v tom *Předmětném myšlení*. A on to takhle vyložil. Mně se to zdálo jako nepřípustná redukce, takže teď s velkým potěšením sleduji, že v tom něco takového je. Tak bych moc rád, abyste to vyložil, co tam o tom víc je.

Jiný hlas: A to je v té reflexi někde, nebo je to v tom svazku *Oikúmené*, v tom *Nepředmětném myšlení*?

Hejdánek: Já bych to musel ještě najít. Ted'ka ne, ono to nespěchá.

Jiný hlas: Ale ten výklad k tomu odstavci je myslím si docela dobrý, takhle vystavět. Takže bychom mohli udělat krok dál. Je sedm hodin, budete chtít teda pokračovat? Já jsem se chtěl zeptat, jestli to udělat ještě příští týden, jestli by to šlo. Doufám, že to bude k něčemu. No, dlouho to nebude, ovšem se to hodí teď, stejně by to už příště nešlo. A pak by se ti to už nehodilo, takže radši teda příště. No, tak příště taky a budeme pak zas pokračovat. No, tak příště. Pak po příštím už asi ne, až bude pak pryč, takže to pak spojíme. Uděláme to takhle.

Co se ještě přeložilo zase dál? Já o tom nevím. Sleduji, že dávali čísla u šestnáctého. Tak mohli bychom taky udělat, kdyby ten Aleš nebyl, nějakou, kdyby někdo šikovně vybral nějaký doplňkový text. To by také nebylo od věci. Já teda nejsem nějaký takový muž, který by toho měl úplně v hlavě. Vy jste to asi četli víc než já, jak toho Nietzscheho, tak toho Heideggera.

Hejdánek: Já jsem četl Nietzscheho dost, ale tak nějak spíš s potěšením než jako odborník, nevypsal jsem si toho moc, takže teď se mi k tomu takřka nic nevybavuje. Anebo si můžeme zkusit teda podle těch odkazů to najít. Třeba o tom, že příště se tu ještě sejdem, tak se schválně můžem do příště trochu mrknout, jak by ty odkazy byly a rozmyslet si, aby to bylo pro všechny. Že se každý pokusí najít nějaké místo z Heideggera, ideální, nakonec nemusí být tlusté, jenom prostě něco jiného, přibližně co se k tomu vztahuje, na tom ukázat nějaké pěkné místo, na kterém se dá něco demonstrovat. Něco, co se k němu třeba i dává nebo co ho opravdu vystihuje, jako *Dasein*. Pobyt, no já jsem myslel, jestli to je něco pro... já jsem si pročítal tady ten, jak se to jmenuje, *Úvody do filosofie*, tak jo, tam to mají. No ne, že to tam mají, o to nejde, že to tam mají, ale že se to opravdu týká člověka jako *Dasein*. Nebo ještě nanevšly zvířete? Ne, u Heideggera se to týká... Ne, tady taky. Já to najdu do příště. Že je tam místo, kde se o *Dasein* hovoří jenom jako o člověku.

Jiný hlas: To jo, ale víte, pobyt, je to ten heideggerovský pobyt, nebo prostě heideggerovsky prožítý. Ale mně se zdá, že proč to nezkusit, jestli to vydrží zatížit to. Protože fakt je, že nějaké ty *jsoucno*, nebo kdovíco takového, to přece je... že to je opravdu specifické slovo tady, ty české překlady *jsoucna*. Já ani nevím, co jsem tam napsal, asi jsem tam napsal *jsoucno*, ale právě proto, že jsem se bál, že to opravdu bude něco výslovně jiného a že ten pobyt by skutečně hodně mátl. Když to teda je aspoň v takovýchto vnějškových... já neříkám, že s tím začnu, ale ne docela dobře překládat jako *Dasein*. No, ale já jsem si to nějak spíš pletl, začal bych to rozhodně překládat jako pobyt. No, to nejde, protože pak zase tam máš ty své reflexe, taky jsi to překládal. Ne, já tady mám *jsoucno* a potom, když jsme to začali, tak jsi to začal překládat jako *jsoucno*, ve světnici, když jste byli s tím... No jo, tenkrát v té knihovně jsme škrtli a dali jsme tam pobyt. Takže jsem to opsal aspoň takhle podle tvého pobytu. Jasně, my nemůžeme si to... to jde o to, jak to je, ne o to, jak to udělat. No já teda, kdyby to bylo teda, jako že já o tom opravdu nic moc nevím, co se o tom *Dasein* všechno dovíme, ale podle toho, jak ta diskuse tehdy vypadala, tak bych byl pro ten pobyt.